

FRÁSÖGN

af ársfundi NATO-þingsins 18.–23. nóvember 2020.

Ársfundur NATO-þingsins var haldinn í fyrsta sinn sem fjarfundur dagana 18.–23. nóvember sl. Fyrirhugað hafði verið að halda fundinn í Aþenu en sökum ferðatakmarkana vegna COVID-19 var fundurinn haldinn rafrænt. Af hálfu Íslandsdeildar NATO-þingsins sóttu fundinn Njáll Trausti Friðbertsson, formaður, Þorgerður K. Gunnarsdóttir, varaformaður, og Willum Þór Þórsson, auk Örnú Gerðar Bang ritara. Um 280 þingmenn frá 30 aðildarríkjum NATO og fulltrúar 13 annarra ríkja sóttu ársfundinn. Meginumræður fundarins fóru fram í fimm málefnanefndum þingsins á grundvelli skýrslna, sem unnar voru af nefndarmönnum, og fyrirlestra alþjóðlegra sérfræðinga um öryggismál. Þá var þingfundur haldinn þar sem fjallað var um þau mál sem hæst hefur borið í alþjóðlegri öryggis- og varnarmálaumræðu og greidd atkvæði um ályktanir og ákvarðanir þingsins. Helstu umræðuefni fundarins voru öryggismál á tímum COVID-19, framtíð NATO og áhrif Kína á valdajafnvægi í heiminum. Einnig fóru fram umræður um það hvernig NATO geti styrkt samstarf sitt við Evrópusambandið, hernaðaruppbyggingu Rússa og innleiðingu ályktunar öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna nr. 1325 um konur, frið og öryggi.

Á fyrsta degi ársfundarins fór fram sérstök umræða um heimsfaraldurinn COVID-19 og tillögur að viðbrögðum NATO-þingsins við honum. Rætt var um efnahagslegar afleiðingar heimsfaraldursins sem einn af mikilvægustu óvissuþáttum komandi ára og ljóst þótti að opinber fjármál yrðu ein helsta áskoranin aðildarríkjanna. Mikilvægt væri því að standa vörð um framlög til öryggis- og varnarmála og að aðildarríkin stæðu við skuldbindingar sínar um að verja a.m.k. 2% af vergri þjóðarframleiðslu til málaflokksins. Þá lýstu fundarmenn yfir áhyggjum af þeirri ógn sem fylgdi herferðum falsfrétta um COVID-19, sérstaklega frá Rússlandi og Kína. Að auki fjölluðu allar málefnanefndir NATO-þingsins um skýrslur tengdar heimsfaraldurinum á fundum sínum.

Stjórnarnefnd NATO-þingsins hélt tvo fundi í tengslum við ársfundinn. Á fundunum voru m.a. teknar ákvarðanir um starfsemi, fjármál og helstu viðfangsefni NATO-þingsins fyrri hluta árs 2021. Áhersla verður m.a. lögð á leiðir bandalagsins til að takast á við fjölþættar nýjar áskoranir sem blasa við og tryggja getu sína og nauðsynlegan styrk til þess að standa við skuldbindingar sínar. Þá verða málefni Rússlands áfram í brennidepli sem og vöxtur Kína í alþjóðamálum.

Stjórnarmálanefnd ræddi um fjórar skýrslur á fundum sínum og fjallaði sú fyrsta um það hvernig styrkja megi samstarf NATO og Evrópusambandsins. Í annarri skýrslunni var rætt um leiðir til að auka fræðslu og þekkingu á bandalaginu og í þeirri þriðju var sjónum beint að COVID-19 og öryggismálum handan Atlantshafs. Að lokum fór fram umræða um vöxt Kína og var samþykkt ályktun á grundvelli hennar sem bar yfirskriftina *Stefnumótun yfir Atlantshaf um Kína*. Njáll Trausti Friðbertsson tók þátt í störfum nefndarinnar.

Varnar- og öryggismálanefnd NATO-þingsins fjallaði um varnir og getu NATO og helstu áskoranir við að viðhalda friði og öryggi á Vestur-Balkanskaga. Þá fór fram umræða um nútímavæðingu herafla Rússa og áskoranir sem snúa að bandalagsþjóðum NATO. Að auki samþykkti nefndin ályktun um áframhaldandi fjárfestingu í vörnum NATO eftir COVID-19. Þorgerður K. Gunnarsdóttir tók þátt í störfum nefndarinnar. Einnig fór fram umræða um skýrslu um eflingu stöðu kvenna í öryggis- og varnarmálum og var samþykkt ályktun um frekari innleiðingu ályktunar öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna nr. 1325 um konur, frið og öryggi.

Vísinda- og tækninefnd fjallaði annars vegar um ofurvopn sem ná fimmföldum hljóðhraða (e. *hypersonic weapons*) og þær tæknilegu áskoranir sem blasa við aðildarríkjum

NATO og hins vegar um stríðsrekstur í þéttbýli. Jafnframt samþykkti nefndin ályktun um nýsköpun í varnarmálum sem byggist á samnefndri skýrslu. Njáll Trausti Friðbertsson tók þátt í störfum nefndarinnar og var einnig endurkjörinn einn fjögurra varaformanna hennar.

Á fundum efnahagsnefndar NATO-þingsins var m.a. rætt um ástandið við Svartahaf í ljósi efnahagslegrar og landfræðilegrar spennu á svæðinu. Einnig var til umræðu skýrsla um hernaðarlegt og efnahagslegt mat á vegferð Kína til framtíðar. Skýrsluhöfundur nefndarinnar, norski þingmaðurinn Christian Tybring-Gjedde, varaði aðildarríkin við því að reiða sig um of á sjúkravörur eða annan mikilvægan búnað frá löndum á borð við Kína, sem væru í raun í samkeppni við vestræn ríki. Að auki benti hann á mikilvægi þess að fara varlega í fjárfestingar í viðkvæmum innviðum á tímum COVID-19. Á grundvelli umræðna nefndarinnar samþykkti nefndin ályktun um efnahagslegt þanþol á tímum heimsfaraldurs. Willum Þór Þórsson tók þátt í störfum nefndarinnar.

Hinn eiginlegi þingfundur NATO-þingsins fór fram 23. nóvember þar sem tignargestir fluttu ávörp og svöruðu spurningum fundarmanna. Meðal þeirra sem fluttu erindi voru Kyriakos Mitsotakis, forsætisráðherra Grikklands, og Jens Stoltenberg, framkvæmdastjóri NATO. Stoltenberg lagði í máli sínu áherslu á mikilvægi samstöðu aðildarríkja NATO á tímum heimsfaraldurs og fjölmargra öryggisáskorana. Hann sagði NATO eina vettvanginn þar sem ríki Evrópu og Norður-Ameríku hittist daglega og mikilvægt að nýta hann enn betur til hreinskilinnar umræðu um öryggismál. Þá var heraflo NATO vottuð virðing fyrir hlutverk sitt í baráttunni gegn COVID-19 og hvatt til aukinnar alþjóðlegrar samvinnu.

Vakin var athygli á málefnum norðurslóða á þingfundinum og Stoltenberg spurður hvort NATO muni horfa í auknum mæli til svæðisins. Hann svaraði því játandi og sagði mikilvægi norðurslóða hafa aukist m.a. með bráðnun jökla á svæðinu, aukinni hernaðarviðveru Rússa og miklum áhuga Kína. NATO legði því aukna áherslu á norðurslóðir og hafi aukið sýnileika sinn, fjölgað heræfingum á svæðinu og bætt varnir gegn kaþátum. Nauðsynlegt sé að Norður-Atlantshafið sé varið og sjógeta bandalagsins viðunandi. Þá hafi NATO opnað nýja Atlantshafsherstjórn í Norfolk í Virginíuríki í Bandaríkjunum.

Njáll Trausti Friðbertsson tók til máls á þingfundinum og fagnaði því að sérstök umræða hefði farið fram um frekari innleiðingu ályktunar öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna nr. 1325 um konur, frið og öryggi. Eitt af markmiðum ályktunarinnar væri að stuðla að sanngjarnara umboði bæði karla og kvenna þegar horft er til varnarmála og friðarumleitana. Þá spurði Njáll Trausti framkvæmdastjóra NATO hvort hann sæi aukna áherslu hjá bandalaginu á jafnréttismál og hvort það muni styrkja stöðu kvenna markvisst innan NATO. Stoltenberg sagði það forgangsmál að jafnréttissjónarmið yrðu innleidd í alla starfsemi NATO, bæði hernaðarlega og pólitíska uppbyggingu. Auk þess þyrfti að uppræta kynbundna misnotkun og áreitni innan bandalagsins. Þá nefndi hann sérstaklega starf NATO í Afganistan þar sem bandalagið hefur lagt áherslu á að virkja og styðja við konur á svæðinu.

Bandaríski þingmaðurinn Gerald E. Connolly var kosinn nýr forseti NATO-þingsins og tók hann við embættinu af Attila Mesterházy frá Ungverjalandi. Hann kynnti fundargestum ályktun ársfundarins sem ber yfirskriftina *NATO 2030: sterkara og sameinaðra bandalag á alþjóðavettvangi*. Á leiðtogafundi NATO í desember 2019 var Stoltenberg falið að meta hvernig efla megi samstöðu aðildarríkjanna og pólitískt samráð. Sér til ráðgjafar skipaði Stoltenberg hóp tíu sérfræðinga til að ræða stöðu og framtíð NATO undir merkjum NATO 2030. Með ályktuninni ársfundarins er NATO hvatt til að uppfæra stefnumótun sína í ljósi breyttra aðstæðna. Lagt er til að bandalagið viðhaldi sterkum vörnum gagnvart Rússum, dragi þá til ábyrgðar fyrir að brjóta alþjóðalög en sé áfram opið fyrir samtali. Varðandi málefni Kína er lagt til að NATO meti þau tækifæri og áskoranir sem felast í metnaði og aðgerðum Kínverja á alþjóðavísu og kanni möguleika á nánari samræðum.

Fyrirhugað er að vorfundir NATO-þingsins fari fram í Stokkhólmi 14.–17. maí 2021. Frekari upplýsingar fást hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu www.nato-pa.int.

